



J. IN W. GRIMM

PRAVLJICE



ZGODBA O ČLOVEKU, KI JE ŠEL PO SVETU, DA BI SPOZNAL STRAH

Bil je oče, ki je imel dva sinova: starejši je bil pameten in prebrisan ter se je povsod znašel, mlajši pa je bil neumen, ničesar ni razumel in se ni ničesar naučil. In ko so ga ljudje videli, so govorili: »S tem bo imel oče še velike križe in težave!«

Kadar je bilo treba kaj storiti, je moral to vselej napraviti starejši. Če pa ga je oče pozno zvečer ali celo ponoči kam poslal in je pot držala čez pokopališče ali pa v kak drug grozljiv kraj, je navadno odgovoril: »Nak, oče, tja pa ne grem, strah me je.« Bal se je. Ali pa so si zvečer pri ognju pripovedovali zgodbe, pri katerih obliva človeka kurja polt. Tedaj je marsikateri poslušalec vzkliknil: »Ah, kar zona me obliva!«

Mlajši sin je sedel v kotu, poslušal to in ni mogel razumeti, kaj to pomeni.

»Zmerom govore: Strah me je! Zona me obliva! Mene pa ni strah in me nič ne obliva; gotovo je to kakšna umetnija, o kateri prav tako niti pojma nimam.«

Pa mu je oče nekega dne dejal:

»Slišiš, ti tam v kotu, velik si že in močan. Moral se boš česa naučiti, s čimer si boš služil vsakdanji kruh. Saj vidiš brata, kako se ubada, pri tebi pa je vse bob ob steno.«

»Ej, oče,« je odgovoril, »saj bi se rad kaj naučil. Če bi bilo mogoče, bi se rad naučil, kaj je to strah. Nikakor ne morem in ne morem razumeti tega.«

Ko je starejši sin to slišal, se je zasmejal in pomislil: »Križana gora, kakšna prismoda je ta moj brat! Živ dan ne bo nič prida iz njega. Drevo je treba upogniti, ko je še mlado.«

Oče je zavzdihnil in mu odgovoril: »Kaj je strah, se boš že še naučil, a kruha si ne boš služil s tem.«

Malo zatem je prišel k očetu v vas cerkovnik tiste vasi. Oče mu je potožil, kako njegov mlajši sin ni za nobeno rabo, da ničesar ne ve in se ničesar ne uči.

»Pomislite! Ko sem ga vprašal, s čim si bo služil kruh, mi je rekel celo, da bi se rad naučil, kaj je to strah.«

»No, če je samo to,« je dejal mežnar, »se tega lahko pri meni nauči. Pošljite ga k meni, jaz mu že vbijem strah v glavo.«

Oče je bil zadovoljen s tem, ker je mislil, da pride fant malo k pameti. Cerkovnik ga je torej vzela k sebi, da mu je zvonil. Čez nekaj dni ga je zbudil opolnoči, mu velel vstati, iti v zvonik in zvoniti.

»Jaz te že naučim, da boš spoznal, kaj je strah,« je pomislil cerkovnik in odšel skrivaj pred njim v zvonik. Ko je bil fant zgoraj in se obrnil ter hotel prijeti za vrv, je videl, da stoji na stopnicah nasproti lini neka bela prikazen.

»Kdo je tam?« je zavpil. Postava pa ni dala glasu od sebe, ni se premaknila, ni se ganila.

»Odgovori!« je zavpil fant, »ali pa glej da izgineš! Ničesar nimaš opraviti tod ponoči!«

Cerkovnik pa se ni ganil, tako da bi fant mislil, da stoji prikazen pred njim. Fant je drugič zavpil: »Kaj

iščeš tukaj? Govori, če si pošten človek, ali pa te vržem po stopnicah.«

Cerkovnik pa je pomislil, da gotovo ne bo tako hudo; ni dal glasu od sebe in je obstal tam, kakor da je iz kamna. Nato mu je fant še tretjič zaklical in ko je bilo tudi to zaman, se je zaletel in pahnil prikazen po stopnicah, da se je skotalila deset stopnic in obležala v kotu. Ko je odzvonil, je odšel domov in ne da bi komu kaj rekel, legel v posteljo in zaspal.

Cerkovnica je dolgo čakala svojega moža, a ko ga ni in ni bilo, jo je prevzel strah. Zbudila je fanta in vprašala:

»Ali veš, kje je ostal moj mož? Odšel je pred teboj v zvonik.«

»Ne vem,« je odgovoril fant. »A nekdo je stal na stopnicah nasproti lini in ker mi ni dal odgovora in ni maral oditi, sem ga imel za malopridneža in sem ga pahnil po stopnicah. Pojdite tja in pogledjte, ali je to on; hudo mi je, če je bil.«

Žena je odhitela in našla svojega moža, ki je ležal v kotu in stokal z zlomljeno nogo. Odnese ga je domov in pohitela z glasnim jokom k fantovemu očetu:

»Vaš fant,« je zacvilila, »je povzročil hudo nesrečo. Vrgel je mojega moža po stopnicah, da si je zlomil nogo. Spravite nam tega ničvredneža iz hiše!« Oče se je ustrašil, stekel tja in ozmerjal sina:

»Kakšne hudobne budalosti pa so to; tega te je sam hudobec naučil.«

»Slišite, oče,« je odgovoril sin, »jaz sem čisto nedolžen. Stal je tam ponoči kakor kak človek, ki nekaj hudega kuha. Saj nisem vedel, kdo je, trikrat sem ga opomnil, naj spregovori ali pa odide.«

»Oh,« je rekel oče, »same nadloge imam s teboj; pojdi mi izpred oči, ne maram te videti več.«



»Prav rad, oče, počakajte samo, da se zdani. Pojdem, da bi se naučil, kaj je strah. Tako bom znal vsaj neko umetnijo, ki me bo redila.«

»Uči se, kar se hočeš,« je rekel oče, »meni je vseeno. Na tukaj petdeset tolarjev, pojdi s tem v daljni svet, a živi duši ne črhni, od kod si in kdo je tvojo oče, ker me mora biti sram zate.«

»Prav, oče, kakor želite. Če nič drugega ne zahtevate, to si bom že lahko zapomnil.«

Ko se je zdanilo, je vtaknil fant svojih petdeset tolarjev v žep in se odpravil na široko deželno cesto. Tako gredeč je govoril sam pri sebi: »Ko bi le zvedel, kaj je strah! Ko bi me le bilo strah!«

Pa ga dohiti človek, ki je slišal, kaj govori fant sam pri sebi. In ko sta hodila kos poti skupaj ter zagledala vislice pred seboj, mu je človek dejal:

»Vidiš tistole drevo tam? Tam jih visi sedem, ki so se oženili z vrvarjevo hčerjo in se uče letanja. Sedi podnje in počakaj, da bo noč, pa se boš že naučil, kaj je strah.«

»Če ni treba nič drugega,« je menil fant, »je to lahek opravek. Če bom res tako hitro spoznal strah, ti dam mojih petdeset tolarjev; kar pridi jutri zjutraj spet k meni.«

Nato je šel fant k vislicam, sedel podnje in čakal, da se bo zvečerilo. In ker ga je zeblo, je zakuril ogenj. Okrog polnoči je zapihal tak mrzel veter, da se kljub ognju ni mogel ogreti. In ko je začel veter zibati obešence drugega proti drugemu, da so bingljali sem in tja, je pomislil: »Tebe zebe tukaj pri ognju, kako more zebsti šele one tam gori, da tako breajo.« In ker je bil mehkega srca, je pristavil lestvo, odvezal drugega za drugim in jih vseh sedem odnesel na tla. Nato je podgrebel ogenj, popihal vanj in jih posadil naokrog, da

bi se ogreli. Oni pa so sedeli in se niso ganili in ogenj je segal po njihovi obleki. Ko je videl to, jim je rekel: »Pazite se, drugače vas obesim nazaj.«

Mrtveci pa niso slišali, molčali so in puščali, da so se jim cunje kar dalje smodile. Fant se je razjezil in dejal: »Če nočete paziti, vam ne morem pomagati; nočem, da bi zgorel z vami.«

Tako je dejal in jih obesil nazaj drugega za drugim.

Nato je sedel k svojemu ognju in zaspal. Drugo jutro je prišel tuji človek po petdeset tolarjev in rekel:

»Zdaj menda veš, kaj je strah?«

»Ne, od kod pa bi vedel?« je odgovoril. »Tile tam gori niti ust niso odprli in bili so tako neumni, da so pustili, da so jim zgorele tiste stare cunje, ki so jih imeli na sebi.«

Tedaj je človek uvidel, da ta dan ne bo dobil petdeset tolarjev. Odšel je in rekel sam pri sebi: »Ne, na kaj takega pa nisem naletel.«

Tudi fant je šel svojo pot in spet začel govoriti sam pri sebi: »Oh, da bi me bilo strah! Ko bi me bilo strah!«

To je slišal voznik, ki je stopal za njim, pa ga je vprašal:

»Kdo pa si?«

»Ne vem,« je rekel fant.

Voznik je dalje vprašal: »Od kod si?«

»Ne vem.«

»Kdo je tvoj oče?«

»Tega ne smem povedati.«

»A kaj venomer momljaš sam pri sebi?«

»Eh,« je zavzdihnil fant, »rad bi doživel, da bi me bilo strah; a nihče me ne more naučiti tega.«

»Pusti to trapasto brbljanje,« je dejal voznik. »Pojdi z menoj, pobrigal se bom, spraviti te pod streho.«

Fant je šel z voznikom in zvečer sta prišla do krčme, kjer sta hotela prenočiti. Ko sta stopila v izbo, je fant spet na ves glas dejal: »Ko bi me bilo strah! Da bi me bilo strah!«

Krčmar, ki je slišal to, se je zasmejal in rekel: »Če te to mika, je tukaj dovolj prilike za to.«

»Ah, molči rajši,« se je vmešala krčmarica. »Že marsikateri predrznež je plačal s svojim življenjem; bila bi velika škoda za te lepe oči, če naj ne bi več gledale belega dneva.«

Fant pa je dejal: »Pa če bi bilo kaj še tako hudega, spoznati hočem to, saj zato sem krenil na pot.«

In silil je vanj, dokler mu ni krčmar povedal, da stoji nedaleč stran zaklet grad, v katerem bo že spoznal, kaj je strah, če le hoče tri noči prebedeti v njem. Tistemu, ki bi hotel tvegati to, je kralj obljubil svojo hčerko za ženo in to je najlepša deklica pod soncem. V gradu so skriti tudi veliki zakladi, ki jih stražijo hudi duhovi. Ti zakladi bi bili na mah osvobojeni in reven človek bi pošteno obogatel z njimi. A že mnogo jih je odšlo v tisti grad, nobeden pa še ni prišel ven.

Naslednji dan je odšel fant h kralju in mu rekel: »Če mi dovolite, bi rad tri noči stražil v začaranem gradu.«

Kralj se je ozrl vanj in ker mu je bil mladenič všeč, je dejal: »Lahko si izbereš tri stvari, seveda morajo biti to nežive reči, ki jih smeš vzeti s seboj.«

»Potem prosim ognja, stružnico in pa rezbarski stol z nožem,« je odgovoril fant.

Kralj je ukazal, da so mu vse to še za dne odnesli v grad.

Ko pa se je približala noč, je fant odšel tja gor in zakuril velik ogenj v izbi, postavil kraj njega rezbarski stol z nožem in sedel na stružnico. »Ah, ko bi me vsaj

bilo strahl« in zavzdihnil. »Ampak tega tudi tukaj ne bom spoznal.«

Proti polnoči je hotel ogenj malo podkuriti. Ko je tako pihal vanj, je zdajci od nekod iz kota zaslišal neko vreščanje: »Av, mijav, kako je mraz!«



»Prismode neumne,« je zaklical fant, »kaj pa se deřete? Če vam je mraz, pridite, sedite k ognju in se ogrejte.«

In komaj je spregovoril, sta z velikanskim skokom priskočili dve veliki črni mački, ki sta sedli vsaka na eno stran kraj njega in ga s svojimi ognjenimi očmi sila divje gledali.

Ko sta se malo ogreli, sta dejali: »Tovariš, ne bi vrgli partijo kart?«

»Zakaj pa ne?« je odgovoril on. »Samo svoje tace mi malo pokažite.«

Iztegnili sta svoje kremplje. »Oho,« je rekel, »kakšne dolge nohte imata, porezati vama jih moram.« S tem ju je zgrabil za vrat, ju dvignil na rezbarski stol ter jima trdo privil šape. »Po prstih sem vaju spoznal,« je dejal. »Zato me je minilo veselje za karte.« Ubil ju je in ju vrgel v vodo.

Komaj pa je imel mir pred tema dvema in hotel spet sestiti k svojemu ognju, so jele prihajati iz vseh kotov in koncev črne mačke in črni psi na razbeljenih verigah, prihajalo jih je več in več, da se jim ni mogel več skriti. Strahovito so tulili, teptali njegov ogenj, ga razmetavali in ga hoteli pogasiti. Za trenutek je mirno gledal to, ko pa mu je začelo presedati, je pograbil rezbarski nož in zavpil: »Zdaj pa od tod, svojat!« in začel sekati po njih. Kolikor jih ni pobegnilo, jih je pobil in jih vrgel v tolmun tam zunaj.

Ko se je vrnil, je znova razpihal ogenj ter se skušal ogreti. In ko je tako sedel, so se mu oči kar same zapirale in začutil je potrebo, da bi zaspal. In ko je pogledal okrog sebe, je zagledal veliko posteljo v kotu.

»To je pa imenitno,« je rekel in legel vanjo. Ko je hotel zatisniti oči, se je začela postelja sama od sebe premikati in vozil se je po vsem gradu.

»Lepo, lepo,« se je zasmel, »le še malo hitreje.«

Tedaj pa je začela postelja dirjati, kakor bi bilo šestero konj vpreženih vanjo. Švignila je čez prag in po stopnicah gor in dol, naenkrat pa hop! hop!, se je postelja prevrnila in ga pokopala pod seboj, da je obležala kakor gora na njem. Fant pa je vrgel odeje in blazine s sebe, se zrinil ven in dejal: »Zdaj pa naj se

vozi, kogar mika.« Legel je k svojemu ognju in zaspal do belega dne.

Zjutraj je prišel kralj in ko je zagledal fanta, kako leži na tleh, je pomislil, da so ga strahovi umorili in da je mrtev. Hudo mu je bilo zanj in je rekel: »Škoda lepega mladeniča.«

Fant je slišal te besede, se dvignil in dejal: »Tako daleč pa še nismo.«

In kralj se je nemalo začudil ter ves vesel vprašal fanta, kako je bilo.

»Čisto dobro,« je odgovoril fant. »Ena noč je minila, tudi drugi dve bosta minili.«

Ko je prišel h krčmarju, ga je le-ta debelo pogledal. »Mislil sem že,« je rekel, »da te ne bom več živega videl. Si zdaj spoznal, kaj je strah?«

»Nisem,« je rekel on, »vse je zaman; ko bi mi le mogel kdo povedati to.«

Drugo noč je šel znova v stari grad, sedel k ognju in spet začel svojo staro pesmico: »Ko bi me vsaj bilo strah!«

Ko se je bližala polnoč, se je zaslišal neki ropot in neko rezgetanje, sprva tiho, nato pa čedalje močnejše, nazadnje pa je s silovitim kričanjem priletela skozi dimnik polovica človeka, ki je padel predenj.

»Hej ti,« je zaklical, »k temu spada še druga polovica, to je premalo!« Tedaj se je spet oglasil ropot, zahrumelo je in zatulilo in predenj je padla še druga polovica.

»Čakaj,« je rekel, »da ti malo razpiham ogenj.«

Ko je to storil in se ozrl okrog sebe, je videl, da sta se oba dela sestavila in na njegovem sedežu je sedel neki strašanski človek.

»Tako se pa nisva domenila,« je rekel mladenič. »Stružnica je moja.«

Človek ga je hotel odriniti, fant pa se ni dal. Siloma ga je potisnil proč in spet sedel na svoje mesto. Nato je padlo skozi dimnik še več mož, drug za drugim. S seboj so imeli devet mrtvaških kosti in dve mrtvaški lobanji; postavili so kosti in začeli kegljati.

Tudi fantu se je zahotelo in je vprašal: »Slišite vi, me sprejmete medse?«

»Že, če imaš denar,« so rekli.

»Denarja dovolj,« je odgovoril on. »A tele vaše kroglice niso dovolj gladke in okroglice.« In vzel je mrtvaški lobanji, ju vtaknil v stružnico in ju gladko ostrugal.

»Tako, zdaj boste boljše trkljali,« je dejal. »Hejsa, zdaj gre imenitno!«

Igral je z njimi in izgubil nekaj denarja, ko pa je odbilo dvanajst, mu je vse izginilo izpred oči. Legel je mirno in zaspal.

Drugo jutro je prišel kralj pogledat, kako in kaj. »Kako ti je bilo, tokrat?« je vprašal.

»Kegljal sem,« je rekel, »in izgubil nekaj vinarjev.«

»Mar te ni bilo nič strah?«

»Kje neki!« je rekel fant. »Zabavno je bilo. Ko bi le vedel, kaj je groza in strah!«

Tretjo noč je spet sedel na stružnico in čemerno zamrmral: »Ko bi me vsaj bilo strah!«

Ko je bilo pozno ponoči, je prišlo šest velikih mož, ki so prinesli mrtvaško krsto s seboj.

»Ha ha, to je pa gotovo moj striček, ki je šele pred nekaj dnevi umrl,« je rekel, pomignil s prstom in vzkliknil: »Le bliže, striček, le bliže!«

Možje so postavili krsto na tla, on pa je pristopil in dvignil pokrov: v krsti je ležal mrlič. Fant ga je potipal po obrazu, bil je mrzel kakor led.

»Čakaj,« je rekel, »malo te bom ogrel.« Šel je k ognju, si pogrel roke in mu jih položil na obraz. Mrlič

pa je ostal mrzel. Nato ga je vzel iz krste, ga posadil k ognju in si ga del v naročje ter mu drgnil roke, da bi kri spet začela krožiti. Ko tudi to ni pomagalo, se je domislil: »Če ležita v postelji dva skupaj, se ogrejeta.« Odnesel ga je v posteljo, ga pokril in legel zraven njega. Čez nekaj časa se je tudi mrtvec ogrel in se začel premikati.

In fant mu je rekel: »Vidiš, striček, če te ne bi bil grel...«

»Zdajle te bom zadavil!« je zavpil mrtvec.

»Kaj govoriš?« je rekel fant. »Je to tvoja hvaležnost? Pri priči moraš nazaj v svojo krsto.« Vzdignil ga je, ga vrgel vanjo in zaprl pokrov. Nato je prišlo onih šest mož in so odnesli rakev.

»Kar noče in noče me biti strah,« je dejal. »Tega se živ dan ne bom naučil.«

Ob teh besedah je vstopil možak, ki je bil večji od vseh drugih ter bil grozovit na pogled; bil pa je že star in imel dolgo belo brado.

»O, ti smet!« je zaklical. »Zdajle boš precej zvedel, kaj je strah, kajti zdaj moraš umreti!«

»Le ne tako hitro,« se je uprl fant. »Če moram umreti, moram biti tudi zraven!«

»Kar zgrabil te bom!« je rekel grdavš.

»Počasi, počasi,« mu je segel v besedo fant. »Nikar se tako ne usti. Če si ti močan, sem jaz tudi in še močnejši.«

»To bova videla,« je rekel stari. »Če si močnejši od mene, ti bom prizanesel; daj, poskusiva se.«

Nato je starec odvedel fanta po mnogih temnih hodnikih do neke kovačnice, vzel sekiro in z enim udarcem zabil nakovalo v zemljo.

»To znam jaz še bolje,« je rekel fant in šel k drugemu nakovalu, starec pa se je postavil kraj njega, da

bi bolje videl; njegova dolga bela brada mu je padala na prsi.

In fant je pograbil sekiro, napravil z enim udarcem veliko režo v nakovalu ter stisnil starčevo brado vanjo.

»Zdaj te pa imam,« je zmagoslavno rekel fant. »Zdaj si ti tisti, ki mora umreti.« Nato je pograbil železni drog in začel udrihati po starcu, dokler le-ta ni začel cviliti in ga prositi, naj neha, češ da mu bo dal velike zaklade. Fant je potegnil sekiro iz nakovala in ga izpustil.

Stari ga je spet odvedel nazaj v grad in mu je pokazal v skriti kleti tri zaboje zlata.

»Od tega zlata,« je dejal, »pripada en del siromakom, drugi del kralju, tretji tebi.«

Vtem je odbila ura dvanajst, duh je izginil in fant je ostal sam v temi.

»Nekako bom že prišel od tod,« je pomislil, se otipaval sem in tja in našel pot nazaj v izbo. Tam je ob svojem ognju zaspal.

Drugo jutro je prišel kralj in rekel: »Zdaj si nazadnje menda spoznal, kaj je groza in strah?«

»Ne,« je odgovoril oni. »Kaj je to? Moj mrtvi stric je bil tu in neki bradat človek je prišel, ki mi je pokazal veliko denarja, tega pa, kaj je strah in groza, mi ni nobeden povedal.«

Tedaj mu je kralj slovesno dejal: »Osvobodil si ta grad in dobil boš mojo hčer za ženo.«

»To vse je zelo lepo,« je rekel mladenič, »toda jaz še vedno ne vem, kaj je strah, da bi se zgrozil.«

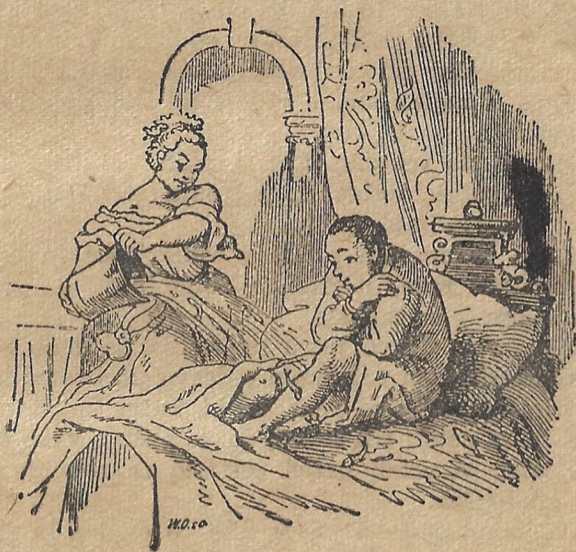
Prinesli so zlato iz kleti in obhajali svatbo, toda mladi kralj, kakor tudi je imel rad svojo ženo in bil srečen z njo, je venomer govoril: »Ko bi vsaj vedel, kaj je strah! Ko bi se vsaj zgrozil.«

Mladi ženi je to navsezadnje že presedalo, kar ji je njena sobarica priskočila na pomoč:

»Pomagala bom; jaz ga že naučim, kaj je to groza.«
In šla je k potoku, ki je tekkel skozi vrt, ter prinesla
poln škaf piškurjev.

Ko je mladi kralj ponoči spal, je žena odgrnila odejo
z njega ter zliła cel škaf mrzle vode s piškurji čezenj,
tako da so ribice capljale po njem. In kralj se je pre-
budil in zavpil:

»Uh, kako me je zgrozilo, kar zona me obliva, ljuba
žena! Saj, saj, zdaj pa vem, kaj je groza in strah!«



IZBRANA DELA IZ DOMAČE IN SVETOVNE KNJIŽEVNOSTI

KNJIŽNICA KONDOR